

DŮCHODOVÝ VĚK A JEHO ZMĚNY

Mgr. STANISLAVA JAKEŠOVÁ, JUDr. Mgr. SIMONA URBÁNKOVÁ

Důchodový věk lze definovat jako sociální událost, se kterou právo spojuje vznik nároku na starobní důchod při splnění zákonných podmínek, tedy věk odchodu do důchodu.

Do nedávné minulosti (do 31. prosince 1995) byla hranice věku odchodu do starobního důchodu stanovena právními předpisy pevně. Pomíneme-li výjimky u pojištěnců pracujících v preferovaných pracovních kategoriích, odcházeli muži do starobního důchodu po dovršení 60 let věku a u žen byl důchodový věk odstupňován s ohledem na počet vchovaných dětí v rozmezí od 53 do 57 let věku.

DŮCHODOVÝ VĚK OD 1. LEDNA 1996

Podstatnou změnu v tomto ohledu přinesl s účinností od 1. ledna 1996 nový zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „zákon č. 155/1995 Sb.“). Problematikou důchodového věku se zabývá ustanovení jeho § 32.

Důchodový věk je upraven v závislosti na datu (kalendářním roku) narození pojištěnce a pohlaví, u žen je dále diferencován s ohledem na počet vchovaných dětí a u pojištěnců narozených před rokem 1936 byl zachován nárok dle předchozích právních předpisů.

Zákon č. 155/1995 Sb. pak zavedl postupné zvyšování dosavadního důchodového věku, a to u žen o 4 měsíce za rok a u mužů o 2 měsíce za rok. Záměrem této diferenciacie bylo nejen prodloužení důchodového věku s ohledem na stávající demografickou situaci a ekonomické možnosti státu, ale i postupné sjednocení důchodového věku pro muže a ženy.

Postupnému zvyšování důchodového věku a jeho unifikaci pro muže a ženy se věnovaly i další právní úpravy a novely zákona č. 155/1995 Sb.

DŮCHODOVÝ VĚK OD 30. ZÁŘÍ 2011

Zatím posledním účinným zákonem týkajícím se této problematiky byl zákon č. 220/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Díky této novele bylo zakotveno jednak zrychlení tempa zvyšování důchodového věku pro ženy od ročníku narození 1956 na 6 měsíců (dříve 4 měsíce) ročně, jednak úplně sjednocení důchodového věku pro všechny pojištěnce. Uvedený právní předpis s účinností od 30. září 2011 zavedl, že u pojištěnců narozených po roce 1977 se důchodový věk stanoví tak, že se k věku 67 let přičte takový počet kalendářních měsíců, který odpovídá dvojnásobku rozdílu mezi rokem narození pojištěnce a rokem 1977. Současně se při stanovení důchodového věku pojištěnek narozených po roce 1977 již nepřihlíželo k počtu vchovaných dětí.

DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ

Touto novelou byl v podstatě zaveden tzv. neomezený důchodový věk, neboť například důchodový věk pojištěnce narozeného 15. prosince 1985 by za této právní úpravy činil 68 let a čtyři měsíce, u muže narozeného 15. prosince 1995 by ale již činil 70 let.

Pro srovnání uveřejňujeme též tabulku **Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1977 podle právní úpravy účinné do 31. prosince 2017:**

Rok narození	Důchodový věk činí					
	u mužů	u žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m

DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ

1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66+2m	66+2m	66+2m	66+2m	65+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+6m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

DŮCHODOVÝ VĚK OD 1. LEDNA 2018

Dnem **1. ledna 2018** nabývá účinnosti zákon č. 203/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Díky této novele je zamezeno automatickému zvyšování důchodového věku bez pevné horní hranice a dochází k určení **pevného důchodového věku**. Současně je zakotveno, že stejného důchodového věku pro muže a ženy bude dosaženo postupně.

Důchodový věk se bude u pojištěnců narozených v období let 1936 až 1971 postupně zvyšovat podle tabulky obsažené v příloze k zákonu, a to v závislosti na roku narození a pohlaví a u žen též podle počtu vychovaných dětí. Důchodový věk se bude postupně sjednocovat u mužů a žen, aby u pojištěnců narozených v roce 1971 činil 65 let, s výjimkou žen s pěti a více vychovanými dětmi, u nichž bude důchodový věk činit 64 a 8 měsíců. U všech pojištěnců narozených po roce 1971 bude důchodový věk již jednotný a bude činit **65 let**. Bude tedy zrušeno automatické a neomezené zvyšování důchodového věku bez horní hranice.

Navrhovaná úprava bude aktuální od roku 2031, kdy se dotkne pojištěnců narozených v roce 1966, u nichž již nebude docházet ke zvyšování důchodového věku nad 65 let.

V souvislosti s touto změnou se tedy mění příloha k zákonu č. 155/1995 Sb. **Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1971** (důchodový věk pojištěnců narozených před rokem 1936 se od 1. ledna 2018 nemění) podle tabulky na str. 13.

Zákonodárce současně dále zavádí mechanismus, který umožní reagovat na případné změny ekonomického a demografického vývoje. Eventuální změny ve stanovení důchodového věku by měly být prováděny na základě Zprávy o stavu důchodového

DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ

systemu České republiky a o jeho předpokládaném vývoji se zřetelem na demografickou situaci České republiky a na očekávaný populační a ekonomický vývoj (dále jen „Zpráva“)¹.

Tato Zpráva bude předkládána vládě ČR vždy do 30. června kalendářního roku, který končí číslicí 4 nebo 9, a měla by obsahovat informace o tom, jak by měl být důchodový věk stanoven, aby očekávaná střední délka života jednotlivých generací při jeho dosažení činila jednu čtvrtinu součtu tohoto věku a této očekávané střední délky života, a to pro všechny osoby, které dosáhly v roce předložení zprávy věku 25 až 54 let. Součástí Zprávy bude vždy též informace o stanovení důchodového věku tak, aby pojištěnec mohl strávit čtvrtinu svého života jako poživatel starobního důchodu. Zpráva může samozřejmě obsahovat i další informace, které mohou být důležité pro posouzení, zda a jak by bylo vhodné případně důchodový věk upravit, avšak informace o tom, v jaké výši by měl být důchodový věk stanoven, aby bylo dosaženo stavu, kdy pojištěnci mohou v průměru strávit čtvrtinu svého života jako poživatelé starobního důchodu, bude vždy její povinnou součástí. V jednotlivých zprávách by tedy měl být sledován vývoj očekávané doby strávené ve starobním důchodu v poměru k celkové očekávané době dožití při dosažení stanoveného důchodového věku. Vláda ČR tedy bude moci na základě předložené Zprávy posoudit důchodový systém v širokých souvislostech a na základě této Zprávy případně uložit Ministerstvu práce a sociálních věcí připravit příslušné návrhy na změny důchodového systému, zejména nastavení důchodového věku.

Dle důvodové zprávy k zákonu č. 203/2017 Sb. „... nelze do roku 2018 (tj. roku vzniku první Zprávy o vývoji úmrtnosti vypracované ČSÚ) předpokládat výraznější změny v očekávání vývoje střední délky života, proto bude první Zpráva o důchodovém systému v roce 2019 velmi pravděpodobně indikovat, že důchodový věk pro dosažení cíle, tj. v průměru jedné čtvrtiny života ve starobním důchodu, by měl být u nejmladší posuzované generace narozené v roce 1994 (v roce 2019 dosáhne věku 25 let) stanoven na úrovni okolo 68,6 roku. Je proto téměř jisté, že první Zpráva bude obsahovat výše zmíněné doporučení pro vládu, aby uložila ministru práce a sociálních věcí předložení novely zákona, která by důchodový věk dále zvýšila až k úrovni výše uvedených 68,6 roku.“²

Jak již bylo řečeno, záměrem zákonodárce při stanovení pevné hranice důchodového věku bylo dosáhnout takového stavu, kdy by pojištěnec mohl strávit čtvrtinu svého života jako poživatel starobního důchodu. Dle důvodové zprávy k uvedenému zákonu „... osoby, které v současné době odcházejí do starobního důchodu, stráví ve starobním důchodu v průměru zhruba 23 let. Při aplikaci současného nastavení tempa zvyšování důchodového věku se tato doba, zejména v důsledku rychlejšího zvyšování důchodového věku žen v zájmu sjednocení důchodového věku mužů a žen, sníží do roku 2060 o zhruba 1,5 roku na 21,5 roku. Při ukončení zvyšování důchodového věku dosažením 65 let se v kombinaci s očekávaným kontinuálním růstem střední délky života bude průměrná doba strávená v důchodu postupně zvyšovat. V horizontu projekce pak dosáhne úrovně téměř 25,5 roku, což je téměř o 4 roky více než při zachování současného nastavení.“³

DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ

Rok narození	Důchodový věk činí					
	u mužů	u žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r	65r	65r	65r	63r+8m	62r+2m
1967	65r	65r	65r	65r	64r+2m	62r+8m
1968	65r	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m
1969	65r	65r	65r	65r	65r	63r+8m
1970	65r	65r	65r	65r	65r	64r+2m
1971	65r	65r	65r	65r	65r	64r+8m

DOPOČTENÁ DOBA

Ačkoli se může zdát, že je tato informace důležitá jen pro pojištěnce narozené po roce 1971, kteří však v případě nezměněného právního stavu budou odcházet do řádného starobního důchodu nejdříve v roce 2036, toto tzv. zastropování důchodového věku bude mít vliv ještě na jeden institut důchodového zabezpečení, a to na tzv. **dopočtenou dobu** a tím na stanovení výše invalidních důchodů a důchodů pozůstalostních.

Jako dopočtená doba je dle zákona o důchodovém pojištění označována **doba od vzniku nároku na invalidní důchod do dosažení důchodového věku**, tedy zjednodušeně řečeno doba, kterou by mohl pojištěnec získat, pokud by se nestal invalidním. Tato doba se zohledňuje při výpočtu výše invalidního důchodu. Pro stanovení dopočtené doby se určuje důchodový věk jednotně, u žen se bere v úvahu důchodový věk stanovený pro ženy, které nevychovaly žádné dítě, a u mužů důchodový věk stanovený pro ženy stejného data narození, které nevychovaly žádné dítě. Při splnění zákonem stanovených podmínek lze dopočtenou dobu započítat v plném rozsahu, jinak se krátí. Pokud tedy u pojištěnce narozeného v roce 1975, vznikne invalidita po 1. lednu 2018, bude se mu dopočtená doba počítat do věku 65 let, pokud by však u něj invalidita vznikla do 31. prosince 2017, byla by dopočtená doba započtena do jeho věku 66 let a 8 měsíců. Délka dopočtené doby má tedy nezanedbatelný vliv na výši invalidního důchodu, popřípadě z něj vypočtených důchodů pozůstalostních⁴.

Stanovení pevné věkové hranice odchodu do starobního důchodu nelze hodnotit jinak než kladně. Odpovídá principům právní jistoty a očekávání. Neustálé změny důchodového věku, které se týkaly i aktivních pojištěnců, nemotivovaly pojištěnce zabezpečit se na stáří ještě jinou formou než v rámci odvodu pojistného na důchodové pojištění.

Dle citované důvodové zprávy by se navíc ani do budoucna změny v nastavení důchodového věku neměly týkat generací v předdůchodovém věku, u nichž by úprava díve stanoveného důchodového věku již popírala cíl přiměřeného očekávání.⁵ ■

Autorky článku pracují v ČSSZ.

¹ Pro účely vypracování Zprávy bude Český statistický úřad vypracovávat jako podklad „Zprávu o očekávaném vývoji úmrtnosti, plodnosti a migrace v České republice“, a to rovněž v pravidelných pětiletých intervalech, které budou o jeden rok předcházet vypracování Zprávy. Tato zpráva bude obsahovat informaci o věku, při jehož dosažení bude očekávaná (zbývající) střední délka života pro jednotlivé generace představovat jednu čtvrtinu jejich celkové očekávané délky života, a souhrnné zhodnocení očekávaného demografického vývoje na období nejméně 50 následujících let. Zpráva bude veřejně přístupná.

² Důvodová zpráva k zákonu č. 203/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, dostupné např. na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?0=7&CT=912&CT1=0#prilohy>

³ Více viz Důvodová zpráva k zákonu č. 203/2017 Sb.

⁴ Pozůstalostní důchod je obecně odvozen od důchodu, který zemřelá osoba pobírala. V případě, že zemřelá osoba důchod dosud nepobírala, je jeho výše odvozena od výše invalidního důchodu (pro invaliditu třetího stupně), na který by ke dni úmrtí měla nárok.

⁵ Více viz Důvodová zpráva k zákonu č. 203/2017 Sb.